

Moj cicerone me je peljal po celem samostanu. Odprl mi je slavni arhiv, ki je od sekularizacije sem del arhiva neapolitanskega. Videl sem tu stare listine v prelepo izdelanih omarah; videl cesarske diplome, papeževe bule, imenitne rokopise. — Peljal me je v knjižnico, kjer je nad 1500 knjig; če benediktinci vzemô tu kakšno knjigo, si jo le izposodijo; italijanska vlada jim je vzela vse; vendar je toliko modra, da pusti vse v njihovih rokah, dobro vedoč, da so ti možje najboljši varuhi takih dragocenosti. Škoda, da si arhiva in knjižnice nisem mogel bolj natančno ogledati; moj spremljevalec je umetnik, rokopisi ga niso toliko zanimali nego lesena oprava v biblioteki, omare, podstavki, ki so vredni, da jih človek pogleda; tako elegantno in fino je vse narejeno. — Mimogrede mi brat pripoveduje, da je 78 letni Lenz, oče beuronske umetnosti, posvečen le v diakona, da ni duhoven. Bil je v mladih letih profesor v skoziškos protestantskem Nürnbergu. Pustil je svet, šel v samostan Beuron, kjer Bogu služijo reformirani benediktinci; odtam so ga predniki poslali okrasiti grob očaka Benedikta.

Po dolgih samostanskih hodnikih greva, in cicerone me pelje v celico p. Lenza, da se od tega umetnika poslovim. Majhen prostorček ta celica: malo okno, železna postelja, kamenita tla, par prizem, par kock, par piramid, in drugega nič ne vidim. Začudim se, če pater nima pozimi peči, ko okoli samostana tako tuli vihar, da voda ledeni. E, mi pravi, mraz mine, malo se potrpi. In vesel je, živahen, nedolžen kot otrok, pobožen iz vse duše, ta umetnik; o sebi in o svojih delih tako govori, kot bi vse skupaj nič ne bilo. Ni me pustil iz samostana, dokler se nisem vdal in šel v mal refektorij za tujce, kjer sem hočeš nočeš nekaj jedel in pa kupico črnega italijanskega vina zvrnil. Do samostanskega vhoda me je spremil cicerone. Zahvalil sem se mu iskreno in jo ubral navzdol po bregu. Šel bi bil lahko po zložni vozni poti, ki je pa dolga celo večnost, menda še enkrat tako dolga kot navadna, po kateri sem gor šel. Vročina je bila neusmiljena, od kamenja in od skal je vse

kipelo, pot je po meni lil curkoma; ne vem, kdaj bi mi bilo še tako vroče kot na tej poti. Naši črevlji niso primerni za to kamenje; srečal sem človeka, ki je šel navzgor na hrib: hodil je tako lahko v svojih mehkih opankih. No, kakorkoli: prišel sem na kolodvor, odkoder me je vlak kmalu popeljal naprej v Neapol.

* * *

Zakaj sem napisal te vrstice? Prvič zato, ker bi bilo prav, če bi posetili Monte Cassino vsi, ki se vozijo do Neapola. Če kdo ne mara hoditi peš v goro po slabi poti, dobi žival v mestu, ki ga nese navzgor. Če kdo želi ostati ves dan gori ali čez noč, prijazni benediktinci ga sprejmo proti mali odškodnini. Tu bi videl pravo versko umetnost, kjer vsaka skulptura, vsaka slika, vsak mozaik človeka vabi k molitvi; zdelo bi se mu, kot meni, da je sem v ta kot pribežal in se skrivil izgubljeni raj. Hieratična umetnost, to razumejo beuronci, benediktinci, možje molitve, možje zatajevanja. Fra Angelico je molil in kleče slikal svoje nebeške slike v samostanu sv. Marka v Florenci, ki so tako lepe, da protestantje, Angleži vunkaj pridejo iz kapiteljske dvorane, iz celic, kot bi bili pri pridigi, ki jih je v srce prevzela. — Preden pa greš na Monte Cassino, stopi v Seckau, dve uri pešpota od postaje Knittelfeld na Gornjem Štajerskem. Tam se boš pripravil za Monte Cassino; tam boš slišal lepo koralno petje, pa tudi videl precej beuronske umetnosti v samostanu in v cerkvi. Odtam se lahko pelješ, če prilika nanese v Monakovo in v idilični Beuron; v Monakovem si ogledaš benediktinsko baziliko, v Beuronu si pa pri studencu svete umetnosti. — Drugič sem napisal te vrstice želeč, da bi dobili na Slovenskem eno ali drugo cerkev, zidano in okrašeno v duhu beuronske umetnosti. Kaka župna cerkev, ali kaka samostanska, zakaj ji ne bi načrta napravili beuronci, zakaj je ne bi oni slikali, ali vsaj dali idejo, kako naj se slika? V dunajski Secesiji, na Monte Cassino, v praškem Emavsu, v Seckauu so pokazali, kaj da znajo.

